

Francuske medalje iz “la belle époque” u zagrebačkoj numizmatičkoj zbirci

Ivan Mirnik

Arheološki muzej, Zagreb

Izvoran znanstveni rad - 737.2.036

14. veljače 1992.

U povijesti medaljerstva druge polovice 19. st. bez sumnje su dominirala dva jaka središta s dugom i bogatom tradicijom: Beč i Pariz. Ne bi valjalo negirati značajna medaljerska središta u drugim nekim zemljama, no većina je mladih umjetnika različitih narodnosti ipak hrlila na školovanje u jednu ili drugu metropolu, u njoj se formirala, te vrativši se kući (ne baš uvijek svi), razvijala vlastitu, manje ili više individualnu umjetnost i djelovala na svoju okolinu. Hrvatska je imala tu sreću da su se njezini bečki i pariški učenici R.Valdec, R. Frangeš-Mihanović i I.Kerdić vratili kući i u Zagrebu podigli umjetnost medaljerstva na zavidnu, nikada više dostignutu razinu.

Numizmatička zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu posjeduje petnaest francuskih medalja od srebra i bronce, te plakete iz “La Belle Epoque” slijedećih autora: Rene Baudichon (1878; plaketa), Jules-Clement Chaplaina (1839-1909; tri medalje), Alexandre Charpentiera (1856-1909; medalja), Henri Dubois (1859; plaketa), Daniel Dupuisa (1849-1899; plaketa i medalja), Henri Hugenina (1886; plaketa), Pierre-Charles Lenoira (1879), Henri Pateya (1855-1930; medalja), Luis Oscar Rotyja (1896-1911; dvije plakete i medalja), te Frederic-Charles de Vernona (1858-1912; plaketa). Glavninu medalja nabavio je J. Brunšmid, direktor zagrebačkog Arheološkog muzeja, god. 1914. u Frankfurtu od A.E. Cahna. Među njima je nekoliko čuvenih primjeraka.

U samoj Francuskoj odsudnu ulogu u razvitku medaljerstva 19.stoljeća odigrao je “artiste éminent”, koji je također bio “bahnbrechend und schulbildend”, kako su ga suvremenici nazivali, Jules-Clément CHAPLAIN (Mortagne/Orne, 12.VII.1839. - Paris, 13.VII.1909).¹⁾ Bio je svestrani umjetnik, uz medalje i kipove stvarao je i litografije, tako da mu kipovi nisu uvijek vrhunske kvalitete. Njegovi su pak crteži odlični. Učio je u *École des Beaux-Arts* (od 1857), kod F. Jouffroyja i A. Oudinéa. Na njega je u velikoj mjeri vršio utjecaj i značajni umjetnik François Joseph Hubert Ponscarne (1827-1903). Chaplain je napredovao vrlo brzo, tako da je god.1863. zaslužio drugi *Prix de Rome*. U Italiji je boravio u vremenu između 1844. i 1858, te je ondje dobro proučio talijansku renesansnu medalju i plaketu, koje su na nj izvršile presudan utjecaj što se tiče samog oblika, ali i u shvaćanju kompozicije i modeliranja. Od 1868. živi i djeluje u Parizu. Nekako oko god.1870. postaje sve poznatijim i naveliko traženim umjetnikom. Isprva je vrlo akademičan, ponešto strog i pomalo tvrd u stilu, da bi se kasnije oslobodio, ali sve u granicama

¹ U. Thieme - F. Becker, Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler, Leipzig, 6/1912, 372-373; E. Bénédizit, Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs, 2, Paris 1966, 431-432; M. Jones, The Art of the Medal, London 1979, 120-121,123,130,133, 141,152.

dopuštenog prema tadašnjem akademičkom dobrom ukusu. S vremenom napušta i dotad obvezatne rubove medalja s linearnim, astragalnim ili bisernim kružnicama, ili njihovom kombinacijom. Naveliko portretira, a god.1898. izrađuje i zlatnik za carevinu Abesiniju. Legiju Časti, bez koje jedan istaknuti Francuz ne može biti, dobio je god.1877, njezinim oficijom postao 1888, a komandir 1900. Također je od god.1881. bio članom Akademije lijepih umjetnosti. U pariškom Salonu redovito izlaže od godine 1863. i biva stalno nagrađivan, a sudjeluje na drugim izložbama u zemlji i u inozemstvu.

Na polju medaljerstva, francuskog i svjetskog, spominje se još danas zbog svojih novih ideja koje je uspio provesti u stvarnost - ovdje je bio začetnik novog, punijeg i slikovitijeg stila, novih putova i nove škole. Medalji i plaketi - ovalnoj, okrugloj, pravokutnoj - udahnuo je nov život. Dok su mu rani radovi još samo kovani, u kasnijim fazama rado je i lijevao u bronci, a kod kovanih medalje uspijeva dobiti utisak kao da su ljevene. Na taj način su mu modelacija i kompozicija slobodnije i mekanije. Chaplain se uvelike služi netom usavršenom napravom za smanjivanje, te svijetu poznavalaca pokazuje i dokazuje kako su jedni te isti ljeveni brončani reljefi isto tako lijepi kad se reduciraju u mnogo manju plaketu.

U zagrebačkoj numizmatičkoj zbirci J.-C. Chaplain zastupljen je s tri medalje, odnosno dva djela, nastala već u vrijeme prije njegova napuštanja tradicionalne manire. Velika nagradna medalja s pariške Svjetske izložbe god.1878. postoji naime u dva primjerka, srebrnom i brončanom: prvu je kao nagradu dobila tvrtka nasljednika viteza Horskog, a drugu je dobio zaslužni Osječanin Felix Lay (1838-1913)² za izlaganje hrvatskih ručnih radova. Ta poznata zbirka hrvatskog narodnog rukotvorstva bila je prije otpreme u Paris izložena u redutnoj dvorani starog kazališta na Markovu trgu u Zagrebu i doživjela je osobito pohvalne osvrte u *Narodnom listu*. Kakav je uspjeh doživjela u Parizu, dokazuje ova medalja.

Revers pariške nagradne medalje značajan je zbog kompozicije, kod koje se pozadina u donjem dijelu diska i lebdeći likovi u pokretu gore, izvedeni u relativno visokom reljefu, odlično povezuju, no istovremeno i odjeljuju. Treća Chaplainova medalja kovana je kao nagrada za francuski nacionalni konzervatorij glazbe i deklamiranja. Na njezinu reversu već se gubi vanjski obrub sastavljen od jedne linearne i jedne biserne kružnice (biserna kružnica uokviruje samo medaljon na sredini), dok mekana, dekorativna slova naličja navještaju *Art Nouveau*.

1. VELIKA NAGRADNA MEDALJA SVJETSKE MEĐUNARODNE IZLOŽBE U PARIZU 1878.

Av: REPUBLIQUE FRANÇAISE l. i d., Poprsje personifikacije Francuske: mlada žena s klasičnim profilom nalijevo, umjetnički spletenom kosom, s lovorovim vijencem; oko vrata joj je niz bisera i draperija, iznad glave zvijezda. Signatura dolje: J.C.CHAPLAIN. Rub od linearne i biserne kružnice.

Rv: EXPOSITION UNIVERSELLE INTERNATIONALE DE 1878 l. i d.; PARIS u egzergu. Krilati ženski genij u snažnom pokretu leti nadesno, u desnici drži lovor vijenac, u ljevici trublju; ispod nje desno krilato dijete - genij, koje leti nadesno i objema rukama podiže okvir s ispučenim imenom :LES HERITIERS DU CHEVALIER/ DE HORSKY. Ispod njih je panorama Pariza s područjem Svjetske izložbe. Sign. dolje d. u egzergu: CHAPLAIN. Rub od linearne i biserne kružnice. Punce na okomitom rubu.

(Srebro, 68 mm; AMZ, Inv.br.36.340. Kupljeno god.1933. od urara Stjepana Régenyija iz Zagreba za 150 d)³

2. Kao gore, samo u okviru na naličju: F.LAY

(Bronca, 68 mm; AMZ, Inv.br.735. Robert Toplak u Zagrebu, dar)⁴

3. VELIKA NAGRADNA MEDALJA NARODNOG KONZERVATORIJ ZA GLAZBU I DEKLAMACIJU

Av: Lijevo muza Thalia sjedi na kamenu nadesno, u desnici drži liru, ljevicom je podbočila glavu, lijevu nogu prebacila preko desne; iza nje vrbino stablo na grani koje sjedi ptica; pred njom stoji muza Melpomene s tragičnom maskom i svitkom u zavinutoj desnici i mačem u ljevici; otraga kutija s rukopisima; signatura u egzergu: J.C. CHAPLAIN. Rub od linearne i biserne kružnice.

Rv: CONSERVATOIRE NATIONAL/ DE.MUSIQUE.ETDE.DECLAMATION. u dva retka, dolje dvije ukrštene lovorove grančice. Na sredini krug obrubljen bisernom kružnicom, s ugraviranim: EXEMPLAIRE/ DE/ COLLECTION. Bez ruba.

(Bronca, 69 mm; AMZ Inv.br.21.943. A.Cahn, Frankfurt, kupljeno za 10 kruna 1914.)

Drugi bi medaljer, a bio je također dobar kipar i slikar, pa čak i izrađivač nakita, po godini rođenja, ali i po značenju, bio Louis Oscar ROTY (Paris, 12.VI. ili 11.VII. 1846 - 23.III.1911),⁵ još jedan od obnovitelja francuske medalje u drugoj polovici 19.stoljeća, koji je posjedovao neograničenu snagu inventivnosti i lakoću tehnološke vještine. Roty se školovao kod Oudinea, Lecocq de Boisbaudrona, Augustea Dumonta i već prije spomenutoga Huberta Ponscarrea. U Salonu je izlagao od god.1873, *Prix de Rome* stekao je god.1875. (u Rimu je boravio tri godine), a istu veliku nagradu god.1900. Veliku pak medalju Salona dobio je 1905. Oko god.1880. počeo je izrađivati pravokutne plakete,

² M. Jones, o.c., 1979, p.120, br.313 (revers).

³ P. Gabrić, Felix-Srećko Lay - poznavalac i skupljač narodnog rukotvorstva. Zusammenfassung: Felix Lay Kenner und Sammler von Gegenständen der Volkskunst, Osječki zbornik, 17, Osijek 1979, 455-473.

⁴ P. Gabrić, o.c., pp. 458, 459, sl. 1 a-b.

⁵ U. Thieme - F. Becker, o.c., 29/1913, p.106; E. Bénézit, o.c., 9/1966, p.106; M. Jones, o.c. 1979, pp. 121-4, 130, 133, 141, 152, 154; I. Mirnik, "Les pièces de mariage" u zbirci Baltazara Bogišića, Numizmatika, 7, Zagreb 1988, p.85.

1

Av. Rv.

2

Av. Rv.

3

Av. Rv.

po uzoru na one iz vremena talijanske renesanse, što mu je omogućivalo brojna "slikarskija" rješenja kod modeliranja. Rotyju možemo zahvaliti da se do prijeloma stoljeća plaketa toliko probila u svakodnevno poimanje umjetnosti medalje, tako da je klasična okrugla medalja u neku ruku postala zapostavljenom. Njegova je "Sijačica" desetljećima, sve do I. svjetskog rata, ukrašavala francuski novac i poštanske marke, od god.1897, a isto je tako autor kovanog novca nekolicine drugih država. Od god.1888. profesor je na *Académie des Beaux-Arts*, a god.1897. postaje i njezinim predsjednikom. Roty se najčešće ističe medaljama i plaketama bez uzdiguntog ruba, ljevena, s vrlo slikovitim i mekim reljefom, koji organski raste iz pozadine. Natpisi na njegovim medaljerskim djelima sastavni su njihov dio i često su isprepleteni vegetabilnim ornamentima. Njegova su djela uvijek bila tražena i čuvaju se u svim većim zbirkama, npr. u Parizu, Londonu, Beču itd.

Numizmatička zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu posjeduje tri djela O. Rotya, jednog od najznačajnijih majstora u ovom nizu, dvije plakete i jednu medalju: plaketu iskovanu u povodu smrti francuskog predsjednika Sadi Carnota god.1894, plaketu nazvanu *Toilette*, te *pièce de mariage*, vjenčana, još neupotrijebljena, odnosno cizelirana, medalja iz god.1895. Jedan također srebrni primjerak te posljednje nalazi se u zbirci Baltazara Bogišića (1834-1908) u Cavtatu.⁶⁾

Osobito je suptilna posmrtna plaketa Marie François Sadi CARNOTA (Limoges, 11.VIII.1837- Lyon, 25.V.1894, francuski predsjednik od god.1887), koji je, na opću osudu svega kulturnog svijeta, ubijen. Umorio ga je, naime, u eri besmislenih atentata - sjetimo se, među ostalim, na Grivjeckog koji je god.1881. ubio među narodom toliko obljubljenog ruskog cara Aleksandra II, na Luigija Luchenija koji je turpijom probo lijepu austrijsku caricu Elizabetu u Ženevi god. 1898, ili na "uspjeli" atentat na Williama McKinleya, predsjednika Sjedinjenih Američkih Država 1901. - nekog anarhiste imenom Caserio. U svakom je slučaju Rotyjeva plaketa vrlo originalno zamišljena, s time da svakako moramo istaknuti teatralnost njezina naličja, na kojemu, leđima okrenuta skupina žena u žalobnim velima (sačuvane su i autorove savršene skice), u nešto dubljem reljefu, nosi lijes prema pariškom Panteonu, modeliranom u vrlo plitkom reljefu. Draperija je uvijek savršeno gipko izvedena, te ne dopušta niti naslutiti koje su tehnološke teškoće morale biti svladane pri izradi toga remek-djela. Ta se plaketa oduvijek ubrajala među najbolje kreacije velikoga majstora.

Kod dražesne plakete "Toaleta", koju je god.1899. izdala *Société des Amis de la Médaille Moderne Française*, mlada se žena graciozno češlja okrenuta leđima. Ta plaketa imade tordirani obrub sličan okviru ogledala. Kako na njoj piše, nastala je za autorova boravka u Rimu i na njoj ne manjka vidljivi utjecaj antičke umjetnosti.

4. POGREB PREDSDJEDNIKA CARNOTA, 1894.

Av: Mlada žena s frigijskom kapom, personifikacija Francuske, u dugačkoj antičkoj haljini, pokrivena velom, stoji d. nalijevo, u spuštenim sklopljenim rukama pred sobom drži lovorov vijenac; iza nje S. Carnot leži na odru nadesno, pokriven plahtom; uokolo su na odar prislonjeni vijenci i palmine grane. Iza zida u gornjem planu krajolik sa šumom iz koje izranjaju kupole i zvonici crkve; gore d.: XXIV JUIIN MDCCC/ XCIV. Dolje na istaknutom pravokutniku: DANS LE DEUIL DE LA PATRIE.

Rv: Skupina od šest žena, u dugim nabranim antičkim haljinama i velima, okrenute leđima, na ramenima nose s donje lijeve četvrtine vijencima prekriveni lijes S. Carnota prema Panteonu. Desno dolje: SADI CARNOT/ PRESIDENT/ DE LA/ REPUBLIQUE/ FRANÇAISE. Gore desno: 1er JUILLET. Signatura dolje desno: O.ROTY. Blago istaknuti linearni obrub.

(Bronca, 57x80 mm; AMZ, Inv.br.21.947; kupljeno kod A.Cahna u Frankfurtu za 13 kruna god.1914.)⁷⁾

5. "LA TOILETTE", 1899.

Av: Na profiliranom postolju mlada žena stoji naga draperijom prekrivenih nogu, okrenuta leđima, pred toaletnim stolićima na jednoj nozi, ljevicom pridržava dugačku bujnu kosu koju češlja desnicom, okrećući glavu nadesno. Gore d.: ROME; signatura dolje l.: ROTY

Rv: Na pozadini od oblaka stoji uspravno ručno ovalno ogledalo, prekriveno granom oleandra u cvatu.

Profilirani, tordirani obrub. Četiri punce na zaobljenom donjem vanjskom rubu.

(Srebro, 35x70 mm; AMZ, Inv.br.21.949; kupljeno za 70 kruna kod A.Cahna u Frankfurtu 1914.)⁸⁾

6. VJENČANA MEDALJA, 1895.

Av: Mladić desno i djevojka lijevo, u antičkoj, nabranoj odjeći sjede jedan nasuprot drugome, u prirodi, pri izlasku sunca i pružaju si ruke. U egzergu: SEMPER. Signatura lijevo: O.ROTY/ 1895.

Rv: Lijevo u krajoliku kip Amora stoji nadesno na postamentu, iz kojeg izvire voda; ispred je hrastovo stablo obraslo bršljanom. Gornja desna površina ostavljena je prazna za graviranje imena mladenaca. Punce na donjem vanjskom rubu.

⁶ I. Mirnik, o.c., 1988, p.90, br.125, T.9, br.125.: inv.br. 3845.

⁷ A. E. Cahn, Periodisch erscheinender Katalog verkäuflicher Münzen und Medaillen. Mittelalter und Neuzeit, No. 26, Frankfurt a. M. 1914, p.45, br.1325; M. Jones, o.c., 1979, pp.122-123, sl.322, 323a,b.

⁸ Die moderne Medaille, 8, Beč 1900, pp.55-56; 9/1900, pp.59-60.

⁹ Die moderne Medaille, br.3, Beč 1900, p.16; br.9, pp.60-62; U. Thieme - F. Becker, o.c., 10/1914, pp.181-182; E. Bénézit, o.c., 3/1966, p.429; M. Jones, o.c. 1979, p.124-125.

4

Av.

Rv.

5

Av.

Rv.

6

Av.

Rv.

(Srebro, 41,5mm; AMZ Inv.br.21.948; kupljeno za 13 kruna kod A.Cahna u Frankfurtu 1914.)⁽⁹⁾

I po vrijednosti opusa bi poslije Chaplaina i Rotya, ali i po datumu rođenja slijedio Daniel Jean-Baptiste DUPUIS (Blois/ Loire et Cher, 15.II.1849 - Paris, 14.XI.1899).⁽¹⁰⁾ I on je bio i slikar (i slikarski sin), i kipar, i medaljer. Pohađao je slikarski odjel *École des Beaux-Arts* od god.1864, ali je *Prix de Rome* dobio god.1872. za svoje medalje. Uopće je boraveći u *Villa Médicis* u Rimu izradio značajan broj prekrasnih ljevenih medalja inspiriranih renesansom. Medaljerstvo je naučio

od Parochona i Ponscarnea, te stekao osobito solidnu vještinu u tehnološkim postupcima, te bogatu invenciju u kompoziciji. Kao portretist bio je vrlo cijenjen, no vrlo je često izrađivao prigodne medalje i plakete. Njegove su ljupke i elegantne medalje i plakete bile vrlo popularne za života i već su vrlo rano, osobito nakon njegove prerane i senzacionalno tragične smrti (umorila ge je vlastita umobolna žena u snu, te nakon toga počinila samoubojstvo) izlagane u mnogobrojnim muzejima Europe i Amerike (Blois - dvorac sa kompletnom zbirkom njegova opusa; Bremen -Kunsthalle;

Gent; Paris - Petit Palais, Art Moderne, Hôtel des Monnaies, Palais de Luxembourg; Chicago; Nantes; Copenhagen - Glyptothek itd.). Medalje izlaže u Salonu od 1869. Budući da je bio stalno tražen, čini se da ih je izradio oko 350, što predstavlja značajan broj. I on se iskušao na polju izrađivanja prototipova za novac: autor je nekih od nominala francuskog (1896) i indokineskog novca (1897).

Daniela Dupuisa u zagrebačkoj numizmatičkoj zbirci zastupaju dva djela, jedna plaketa, nastala za autorova života i jedna od njegovih posljednjih medalja, koje su iskovane posthumno (zadnja mu je plaketa bila posvećena Međunarodnom kongresu numizmatičara 1900), a koja se naveliko prodavala posjetiocima Svjetske izložbe 1900. dok bi razgledali parišku kovnicu.

7. "IZVOR" (LA SOURCE)

Av: Naga mlada djevojka stoji nagnuta nadesno nad antičkim kaneliranim bazenom na kaneliranoj nozi, na bazi, i objema rukama pije vodu iz izvora (antička maska) desno gore. Na bazenu visi draperija. Autorov monogram DD gore l.; signatura dolje d.: DANIEL DUPUIS. Dvostruko profilirani rub.

Rv: Putto ispružen nalijevo na stijeni gore, umače ruke u vodu koja izvire i pada l. u jezerce dolje. Dolje d. vegetacija. Signatura dolje l.: DANIEL DUPUIS. Trostruki profilirani okvir.

(Bronca, 36,5x67 mm; AMZ, Inv.br.21.945; kupljeno za 10 kruna kod A.Cahna u Frankfurtu 1914.)⁽¹⁰⁾

8. PARIŠKA KOVNICA, 1900.

Av: Na oblacima mlada žena l. i dijete d. drže veliku knjigu, na koricama koje ona ispisiuje 1900. Signatura desno: DANIEL DUPUIS

Rv: MONNAIE DE PARIS. Mladi krilati genij stoji nalijevo, u desnici podiže zublju, ljevicom se naslanja na kovničku prešu, uokolo razni pribor i tezulja. Signatura u egzergu l.: DANIEL DUPUIS

(Bronca, 50 mm; AMZ, Inv.br. 6839; kupljeno god.1916. od Dra. Frana Gundruma-Oriovčanina za 1 krunu)⁽¹¹⁾

Henri Auguste Jules PATEY (Paris, 9.IX.1855 - 17.V.1930)⁽¹²⁾ proveo je velik dio radnog vijeka radeći u pariškoj kovnici, gdje je od 1896. kao nasljednik J.Lagrangea postao njezinim glavnim medaljerom. Poznato je to da je izradio model za francuskih 25 centima. Bio je učenik Chapua, Jouffroya i Chaplaina i postao akademskim kiparom i rezačem kalupa za medalje i novac. Prvi put izlaže u Salonu 1877. (nagrade su mu: medalja 3. klase 1886, medalja 2. klase 1887, 1 klase 1894), a *Prix de Rome* dobiva 1881. Na Svjetskoj izložbi 1889. odlikovan je brončanom medaljom. Članom je Društva francuskih umjetnika od 1885.

Arheološki muzej u Zagrebu u svojoj numizmatičkoj zbirci imade jednu medalju, autorom koje je Auguste

Patey, a koja je također iskovana za parišku kovnicu u povodu Svjetske izložbe god.1900, kao i ona D.Dupuisa:

9. PARIŠKA KOVNICA 1900.

Av: MONNAIE DE PARIS gore; središnji dio pročelja Kovnice; 1900. u odsječku.

Rv: AERE. ARGENTO. AURO. FLANDO. FERIUNDO. gore; dvojica majstora kovničara pred užarenom peći lijevaju kovinu u okomite kalupe za šipke na kolicima. Na odsječku rog obilja nalijevo iz kojeg ističe novac. Signatura u odsječku l.: A.PATEY.

Na obrubu: ***SOUVENIR DE L'EXPOSITION*** BRONZE

(Bronca, 37,5 mm; AMZ, Inv.br.737; Antun Fučkar, dar 1902.)

Alexandre CHARPENTIER (Paris, 10.II.1856-Neuilly, 3.III.1909)⁽¹³⁾ također pripada generaciji francuskih medaljera o kojima je riječ. I on je svestrani umjetnik, kipar i medaljer. I on je učenik Huberta Ponscarnea (1827-1903). Za razliku od svojih kolega, Charpentieru u mladim danima nije sve uspijevalo bez velikih teškoća. U Salonu je prvi put izlagao portretne medalje 1881-1882. i već je god.1883. odlikovan s *Mention honorable*. Osobito su bila zapažena njegova medaljerska djela izložena god.1894. S uspjesima pristiglo je i odlikovanje reda Legije časti god.1900, a iste je godine na Svjetskoj izložbi dobio *Grand-prix*. Računa se da je do svoje smrti god.1909. napravio gotovo tri stotine medalja i plaketa. Nešto što mu se u mladim danima nije posrećilo bilo je to da nije dobio *Prix de Rome*. Naveliko portretira ljude iz umjetničkih krugova te, poput našeg Frangeša Mihanovića, voli uhvatiti ljude u pokretu i mimiku lica u jednom trenu. Kod Charpentiera nema više samo lijepih ženskih aktova, već vrlo realističkih te, vjerojatno povezano s njegovim teškim počecima u radničkom okružju, više voli prikazivati radnike pri teškom poslu. Tako i jedini primjerak jedne njegove medalje u našoj zbirci prikazuje snažne montere kako rade na opasnim vrtoglavim visinama Eiffelova tornja. Ta medalja, iskovana u vrlo velikom izdanju - namijenjena je naime bila znatiželjnicima koji su se prvi put uspjeli na *Tour Eiffel* - podsjeća na Charpentierovu plaketu "Klesari".

¹⁰ H. Kraemer, *Das XIX. Jahrhundert in Wort und Bild*, 4, Berlin 1900, p. 245 (revers); M. Jones, o.c. 1979, p.125, br.328a-b.

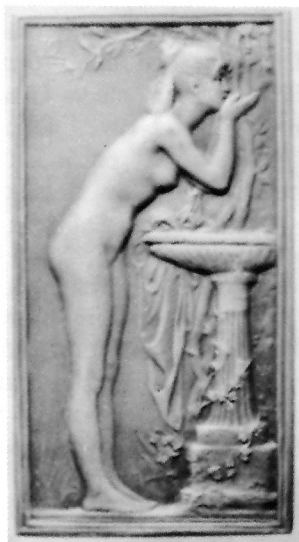
¹¹ H. Kraemer, o.c., p.260 (revers); A.E.Cahn o.c., p.45, br.1331.

¹² U. Thieme - F. Becker, o.c., 26/1932, p.295; E. Bénézit, o.c., 7/1966, p.546.

¹³ U. Thieme - F. Becker, o.c., 6/1912, pp.405-406; E. Bénézit, o.c., 2/1966, p.29; M. Jones, o.c., 1979, pp.129-130, 133, 152.

Charpentier prijateljuje s Rodinom, koji ga osobito cijeni, a cijeni ga i tadašnja publika. Kao tipični predstavnik *Art-Nouveau*, za Paris i Bruxelles izvodi razne kvake, okove, te ormare i drugi namještaj u kombinaciji drva i kovine, te u plemenito drvo umeće svoje plakete i

medalje. Poslije prvog svjetskog rata takve osebujne kreacije izazivaju gnušanje i prezir nove publike, te padaju u zaborav, da bi u naše vrijeme bili opet cijenjene i da bi postizale vrlo visoke cijene na raznim aukcijama.

7.

Av. Rv.

8.

Av. Rv.

9.

Av. Rv.

10. USPOMENA NA USPINJANJE NA EIFFELOV
TORANJ

Av: Trojica mišićavih monterskih radnika rade na platformi Eiffelova tornja visoko iznad Pariza. Signatura dolje l.: monogram ACH.

Rv: SOUVENIR/ DE/ L'ASCENSION u polju na sredini i desno; SOMMET DE LA TOUR EIFFEL. Lijevo se vidi vrh Eiffelova tornja, a dolje pariški krovovi. Na vanjskom rubu dolje punca: BRONZE.

(Bronca, 41,5 mm; AMZ, Inv.br.33.739; Stjepan Regeny, urar u Zagrebu, kupljeno god.1931.)

Slijedila bi vrlo poznata i antologijska plaketa "Eva", kojoj je autor Frédéric-Charles Victor de VERNON (Paris, 17.XI. 1858 - 28.X.1912).⁽¹⁴⁾ Taj je kipar i rezač kalupa za medalje bio učenikom Caveliera, Tasseta, te već gore spomenutog majstora Chaplaina. Uz to je kod njegova, svojevremeno vrlo cijenjenog opusa očit utjecaj Rotyja. Karijera mu se, manje više, kretala u granicama gotovo svih gore navedenih medaljera. Izlagao je redovito u pariškom Salonu, treću nagradu je dobio god.1884; *Prix de Rome* 1887; drugu nagradu 1892, prvu 1895, te počasnu god.1907. Na Svjetskim izložbama odlikovan je brončanom medaljom god.1889. a zlatnom medaljom god.1900. Bio je cijenjenim članom Francuskog udruženja umjetnika (od god.1896). Također mu je podijeljena Legija časti, a tri godine prije smrti postaje i članom Instituta. Oko prijeloma stoljeća smatran je "najmodernijim" od francuskih medaljera.

Plaketa "Eva", koju posjedujemo, nije datirana, no vjerojatno je nastala ranih devedesetih godina. I ona je dosta poznata u stručnoj literaturi:

11. "EVA"

Av: U niši ispunjenoj biljkama lišćem, cvijećem i plodovima, na postolju stoji gola Eva nalijevo, s dugom kosom, zamišljena, pognute glave, podbočene objema rukama. Signatura na postolju d.: F.VERNON. Trojdelni profilirani obrub.

Rv: u niši krajolik sa stablom plodne jabuke zdesna, oko koje se ovija zmija; dolje cvijeće i trava. Punca dolje na vanjskom rubu: BRONZE

(Bronca, 30,5x79,5 mm; AMZ, Inv.br. 21.950; kupljena za 11 kruna kod A.Cahna u Frankfurtu god.1914.)⁽¹⁵⁾

Jedna plaketa ("Proljeće") zastupa umijeće Henri DUBOISA (Rim, 21.VIII.1859- ?),⁽¹⁶⁾ sina kudikamo poznatijeg medaljera Alphée Duboisa (Paris, 17.VII.1831 - Clamart, 7.IX.1905). Henri je i vješt učenik svojega oca, ali se također doškoluje i kod Chapusa i Falguièrea. God.1888. odobrena mu je stipendija za studentsko putovanje, što se kasnije odrazilo na njegov opus. Radi za parišku kovnicu, oblikuje kanadski novac, a djela mu se uglavnom čuvaju u Musée de Luxembourg. God.1878. odlikovan je drugom velikom rimskom nagradom; u Salonu sudjeluje redovito, nagrađivan je

1883, 1888. i 1898. Na svjetskoj izložbi u Parizu dobiva *Mention honorable*, a 1900. srebrnu medalju. I on je bio vitezom reda Legije časti i članom Udruženja francuskih umjetnika.

12. "PROLJEĆE" (LE PRINTEMPS)

Av: U aleji starih hrastova, mlada gola djevojka sjedi l. na tlu nadesno i plete lovor-vijenac; na zenitu, iza bregova izlazi sunce. U prvom planu stepenica. Signatura l. okomito: HENRI DUBOIS.

Rv: Lijevo po jedna hrastova i maslinova grančica povezane vrpcom; desni dio plakete prazan za graviranje.

(Vodoravno izdužena plaketa sa segmentnim lukom s gornje strane, bronca, 68,5x43,5 mm; AMZ, Inv.br.21.944; kupljena za 7 kruna kod A.Cahna u Frankfurtu 1914.)

Nešto manje je poznat majstor medaljer bio René BAUDICHON (Tours/Indre-et-Loire, 1878- ?)⁽¹⁷⁾ Pohađao je *École des Beaux-Arts* od god.1897, a učenikom je bio Barriasa, de Vernona i Sicarda. Izrađivao je medalje i plakete za mnogobrojne kongrese i skupove diljem Francuske. Bio je član Francuskog društva umjetnika. Izlažući na raznim izložbama između 1901. 1903. dobio je deset akademičkih nagrada, a u pariškom Salonu god. 1904. nagrađena je njegova spomen-plaketa izrađena za Trgovačko komoru u Bloisu. Godine 1914. odlikovan je srebrnom, a 1921. zlatnom medaljom te je klasiran van konkurencije.

¹⁴ Die moderne Medaille, br.8, Beč 1900, p.56; U. Thieme - F. Becker, o.c., 34/1940, p.288; E. Bénédit, o.c., 8/1966, p.535; M. Jones, o.c., 1979, p.124.

¹⁵ M. Jones, o.c., 1979, p.125, br.330 a-b.

¹⁶ U. Thieme - F. Becker, o.c., 9/1913, p.608; E. Bénédit, o.c., 3/1966, p. 23.

¹⁷ U. Thieme - F. Becker, o.c., 3/1909, p. 56; E. Bénédit, o. c., 1, 1966, p. 30.

10.

Av. Rv.

11.

Av. Rv.

Av.

12.

Rv.

13. "SIJAČ" (LE SÉMEUR)

Av: Na oranici, ispred šume, seljak, kratke kovčave kose, bradat, zasukanih rukava, nadesno, sije ispruženom desnicom, dok ljevicom drži pregaču sa sjemenom. Signatura dolje l.: RÉNÉ BAUDICHON

Rv: Krajolik s poljem nakon žetve i poredanim snopovima pšenice. U pravom planu na tlu leži srp, a otraga se vidi šuma. Signatura dolje l.: monogram RB. Punce na donjem vanjskom rubu: ARGENT.

(Plaketa uspravna pravokutnog formata, sa segmentnim lukom gore; srebro; 42,5x63,5 mm; AMZ, Inv.br.21.942; kupljeno za 22 krune kod A.Cahna u Frankfurtu, god.1914.)

Među svim spomenutim medaljerima svi su Francuzi, osim jednog frankofonog Švicarca. To je Henry HUGUENIN (Le Locle, 1879-1920),¹⁸ od god.1899. suvlasnik tvrtke *Huguenin Frères et Cie.*, koju je god.1868. osnovao njegov otac Fritz skupa sa svojim bratom Albertom. Henry Huguenin se najprije školuje u Ženevi, a nastavio je usavršavanje kod Ponscarrea na *École des Beaux-Arts* u Parizu. Talentirani mladi umjetnik već s devetnaest godina (1888) dobiva prve značajnije narudžbe za medalje te je kasnije postao jednim od najzaposlenijih švicarskih medaljera. Mnogo je izlagao: u Parizu 1903, 1908, u Zürichu 1910, 1917, u Rimu 1911. U Zagrebu je zastupljen s jednom od plaketa iz serije iz dječjeg života. To je jednostrana plaketa "L'assiette de soupe":

14. "TANJUR JUHE" (L'ASSIETTE DE SOUPE)

Av: Djevojčica, odjevena u "mornarsku" haljinu sjedi za prostrtim stolićem i desnicom prinosi iz dubokog tanjura žlicu juhe k ustima. Signatura dolje d. okomito: H.HUGUENIN

(Bronca, 45,5x65,5 mm; AMZ, Inv.br.21.951; kupljeno za 10 kruna kod tvrtke A.Cahn u Frankfurtu god.1914.)

Iste se godine kao i H.Huguenin rodio kipar i medaljer Pierre-Charles Lenoir (Paris, 22.V.1879- ?),¹⁹ autor poznatog ciklusa "Djetinjstvo Bakha" (*L'enfance de Bacchus*). I njegov je otac Charles-Joseph također bio medaljer, u gradu Rennesu, tako da je prve korake na polju medaljistike napravio upravo kod oca. Drugi su mu učitelji bili Chaplain, Falguiere i V.Peter Mercie. Kao i kod drugih francuskih medaljera, mnogo je njegovu razvitku pomogla stipendija za studentsko putovanje god.1911. Nazočan je često u *Salon des Artistes Français*, gdje je odlikovan 1904. i 1907, a 1905. dobio je drugu medalju. I on je posjedovao odlikovanje Legije časti. Plaketa posljednjeg u ovom nizu francuskih medaljera iz *fin de siècle* nosi naziv "l'infini" (Baudelaire):

15. "BESKONAČNOST" (L'INFINI)

Av: Na obali mladi par u antičkoj odori gleda nadesno u beskonačnost morskih valova. Djevojka, s kosom začesljanom i skupljenom u šinjon na zatiljku,

sjedi na povišoj hrudi i drži desnicu naslonjenu na mladićeva leđa i rame, dok mladić stoji do nje i podbočio je glavu desnim rukom naslonjenom na njezina koljena, te je ljevicom drži oko pasa za lijevu ruku. Na donjem ravnom rubu: L'INFINI. Signatura dolje desno: P. LENOIR

Rv: Sunce zalazi na uzbibanoj morskoj pučini. Vidi se stjenovita obala, desno su borovi i grmlje. Na gornjem dijelu pod krošnjom su stihovi:

*Quelque chose de pur de sacré de béni
Se levait jusqu'à nous du calme de l'abîme
Un vertige aimantait nos coeurs vers l'infini
Nous sentions l'attrance auguste du sublime*

Donji dio plakete je prazan. Punce na donjem okomito rubu: BRONZE.

(Okomito izdužena pravokutna plaketa sa segmentnim lukom s gornje strane; Bronca, 50,5x60 mm; AMZ, Inv.br. 21.946; kupljena za 8 kruna kod tvrtke A.Cahn u Frankfurtu god.1914.)

Nije se čuditi se da je J.Brunšmid, iz dalekog Zagreba, ali odlično upućen u razvitak francuskog medaljerstva, još posljednje mirne godine nabavio većinu od opisanih medalja i plaketa. Zagrebački Arheološki je muzej naime redovito dobivao bečki časopis *Mitteilungen der Oesterr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde*, urednik kojega je bio Viktor v.Renner, kao i s njime povezanu bogato ilustriranu i odlično tiskanu, ali kratkovijeku *Die moderne Medaille*, koju je uređivao Josef Nentwich. U ovim časopisima su često izlazili prikazi, kritike i razni članci o medaljama, koji svjedoče o tome da su austrijski prijatelji umjetnosti medalje s velikim zanimanjem pratili sve što se zbivalo u Francuskoj.²⁰ Jedno od objavljenih predavanja god.1907. u detalje obrađuje francusku medaljersku školu i njezin sjajni razvitak u drugoj polovici 19.st. Autor članka uvelike hvali, među ostalima, i majstore zastupljene u zagrebačkoj zbirci (J.Chaplain, A.Charpentier, D.Dupuis, H.Patey, O.Roty, F.de Vernon).²¹ Da je kojim slučajem Brunšmid putovao u Paris, mogao bi i neke od medalja i plaketa spomenutih autora vidjeti na stalnoj izložbi u svečanoj dvorani palače Pariške kovnice.²²

¹⁸ Plaquettes-souvenirs officiels de l'Exposition nationale suisse, Revue suisse de numismatique, 19, Genève 1913, p.336; Médailles editées par Huguenin frères et Cie., Fabrique Niel, graveurs/éstampes, Le Locle (Suisse); ibid., 23/1923, pp. 139-141; U. Thieme - F. Becker, o.c., 18/1925, p.93-94.

¹⁹ U. Thieme - F. Becker, o.c., 23/1929, p.57; E. Bénézit, o.c., 5/1966, p. 514.

²⁰ Cf. Fankreich und Belgien, Die moderne Medaille, 3, Beč 1900, pp.9-14.

²¹ Kaiser, F. J., Über moderne französische Medaillen, Vortrag, gehalten am 15. April 1907. in der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde von..., Mitteilungen der Oesterr. Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde, 3, Beč 1907, br.9 (208), str.89-92.

²² Kautsch, H., Die Pariser Münze, ibid., 5/1909, br.4(227), pp.51-54.

13.

Av. Rv.

14.

Av. Rv.

15.

Av. Rv.

Summary

**FRENCH MEDALS FROM "LA BELLE EPOQUE" IN ZAGREB
NUMISMATIC COLLECTION**

The Zagreb Archaeological Museum Numismatic Collection contains fifteen French silver and bronze medals and plaquettes, from "La Belle Epoque", by the following authors: René BAUDICHON (b.1878; one plaquette), Jules-Clément CHAPLAIN (1839-1909; three medals), Alexandre CHARPENTIER (1856-1909; one medal), Henri DUBOIS (b.1859; one plaquette), Daniel DUPUIS (1849-1899; one plaquette, one medal), Henry HUGUENIN (b.1886; one plaquette), Pierre-Charles LENOIR (b.1879), Henri PATEY (1855-1930; one medal), Louis Oscar ROTY (1896-1911; two plaquettes, one medal) and Frédéric-Charles de VERNON (1858-1912; one plaquette). Most of the medals were acquired by J.Brunšmid, the director of the Zagreb Archaeological Museum from À.E.Cahn in Frankfurt in 1914. Several of them are very well known pieces: thus for instance Chaplain's medal struck for the 1878 Paris World Exhibition (Cat.Nos.1-2) and his Music Academy Award (Cat.No.2), or Roty's plaquette made on the occasion of the assassination of the French president S. Carnot in 1894 (Cat.No.4), and the 1899 plaquette named "La Toilette" (Cat.No.5), as well as his wedding medal from 1895 (Cat.No.6). The two works by the talented artist Daniel Dupuis, "La Source" (Cat.No.7) and "Monnaie de Paris" (Cat.No.8), are also anthological. Alexander Charpentier's Eiffel Tower medal (Cat.No.10) shows his skill. F.de Vernon is represented by his famous plaquette "Eve" (Cat.No.11) and H.Dubois, the son of Alphée Dubois, by his plaquette "The Spring" (Cat.No.12).